

tum. Sed dubium est an lex taxam ipsis statuens obliget in conscientia? Affirmant *Nav. Trull.* etc. apud *Salm. c. 5. n. 18.* cum sit lex justa. Sed negant *Machad. et Fagund.*, quia hæc lex est pœnalis, vel saltem mixta, ideoque non obligat in conscientia (ut de Lege mixta tenent *Vill. Dian. et alii.*) Negat etiam *Lugo*, cum *Turrian. et aliis ap. Salm. n. 19.* sed alia ratione ductus, nempe quia cum Tabelliones, et alii Ministri justitiæ vivere debeant ex stipendiis proprii Officii, et tractu temporis augetur pretia rerum, ac expensæ, juxta morem circa victum et vestitum, ideo non injustè ipsi aliquid exigunt supra taxam; maxime si attendantur circumstantiæ laboris, et peritiæ. Et hanc sententiam *Lugonis* dicunt *Salm.* videri hisce temporibus conformiorem æquitati. Cæterum, communiter loquendo, docent *D. D.* hos Tabelliones peccare, si ultra justum pretium, aliud, etiam per modum domi, à partibus accipiant, quia talia munera coactè, non sponte præstantur. Ita *Navar. Rodr.* etc. cum *Salm. c. 5. n. 22.* Advertunt tamen *Salm. n. 24. et 25. cum Lop. et Mercat. Rodr. P. Nav.* quòd bene Tabellio extraordinarium stipendium recipere potest, si extraordinarium præstet laborem, nempe, si cogatur celerius quàm par sit, tradere transumptum, adire longinquum locum, vel laborare noctu, etc.

252. — « 5. Procurator peccat, 1. si litem procuret injustam. » 2. Si plures causas suscipiat quàm possit expedire * (*Ita Panorm. et Caj. cum Salm. de Offic. c. 6. n. 4.*) * 3. Si plus mercedis accipiat quàm justum. 4. Si suadet reo, vel parti, ut injustè veritatem neget. 5. Si sua incuria, negligentia, aliave culpa, causa sit ut lis perdat. 6. Si nomine partis juret, sine particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metu, etc. Vide *Escob. Laym. l. c. Bonac. q. 3. p. 4. 8.* Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat Judicem, petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. » 10. Si falsos testes inducat. Vide *Sayr. l. 12. c. 14. Fill. t. 40. c. 10. n. 294. Trall. l. 8. c. 6. dub. 1. ** (*Vide Salm. loc. cit.*) * »

255. — Quær. I. An Procurator, si habeat Advocatum, aut Tabellionem qui gratis inserviat, possit justum pretium illis debitum sibi retinere? Resp. negativè: si Advocatus, aut Tabellio serviant magis in gratiam Clientis, ut *Bon. Panor. etc. cum Salm. cap. 5. n. 6.* Si autem serviant in gratiam simul Procuratoris et Clientis, dicunt *Bon. et Bass. ibid.* quòd tunc nihil etiam retinere possit, quia in dubio melior est conditio Clientis, qui possidet. Sed (addo) hoc currit in dubio; nam, si verè fiat remissio etiam intuitu Procuratoris, cur ille retinere non poterit saltem partem pretii juxta prudentum arbitrium? Modo, intellige, nisi donatio absolutè fiat Clienti, etsi in gratiam Procuratoris.

Quæritur II. An si Procurator alium substituat Procuratorem, possit partem salarii illi tradere, et partem retinere? Affirmant

probabiliter. *Salm. c. 4. n. 7. cum Sayr. Ripa. Ang.* modò illum admoneat de agendis, et insuper suscipiat ipse in se periculum causæ, si fortè ob negligentiam Substituti causa amittatur: Procurator enim tenetur etiam ex culpa levi circa causæ defensionem: Hic enim intervenit duplex contractus justus, unus cum Cliente, alter cum Substituto.

Quæritur III. An, si Procurator ipse se offerat ad causam tuendam, possit justum pretium exigere? Alii negant; *Basseus* verò affirmat, nisi ab initio animum habuerit suum opus donandi, vel nisi Clientis sit amicus, vel consanguineus, et Procurator causam suscipiens, nihil de pretio cogitaverit, tunc enim dicunt *DD.* censi voluisse gratis defendere. Sed ego tanquam minus sapiens dico, quòd Procurator, nisi certè sciat donasse suum laborem, semper justum pretium recipere potest, nempe enim præsumitur donasse, nisi constet, quia donare est perdere. Imò, etiamsi internè donasset, nisi talis donatio ab alio fuerit acceptata, adhuc posset salarium exigere, juxta dicta *de Contract. l. 3. n. 725.* Clientis autem si Procurator est amicus, vel consanguineus, potest tunc justè præsumere donationem, ut dicunt *Trull. et Bass. apud Salm. c. 6. n. 10.* Et huic doctrinæ nec etiam acquiescerem, nisi aliæ circumstantiæ concurrerent, quæ præsumptionem certam facerent donationis factæ.

Quæritur IV. Si quis litigans mittat Procuratorem ad Advocatum, ut iste efformet aliquam petitionem, aut consilium, sed quia res est facilis, Procurator ipse scripturam conficit, et Advocatus tantum eam subscribit, utrùm Procurator possit inde ex pretio, quod Clientis mittit ad Advocatum, partem sibi retinere? Affirmant *Bon. et Trull.* quia, ut dicunt, tunc nemini fit injuria, non Advocato, quia pars illa jam ei sufficit pro sua mercede; non parti, quæ jam habet quod quærat. Negant tamen *Salm. c. 6. n. 11. cum Tol.* quia Procurator ageret contra voluntatem Clientis, qui, si scivisset scripturam à solo Procuratore confectam esse, minus pretium dedisset quàm tradidit: sed hæc ratio non aliud probat nisi quòd Procurator minorem pensionem sibi retinere debet, non autem nullam.

DUBIUM V

Quod sit officium Accusatoris?

254. Quæ sint cavenda ad servandam justitiam Accusatori? — 255. Quæ requirantur ad legitimam Accusationem? — 256. An, et quis teneatur alterum accusare, vel denunciare? — 257. An teneantur ad restitutionem pœnæ, obstricti ex officio ad denunciandum, prout Custodes gabellarum, si non denuncient? — 258. Qui prohibeantur accusare? — 259. Quando illicitum est crimen denunciare? — 240. An correctio fraterna debeat præcedere Accusationem? — 241. Quando verò liceat accusare sine prævia monitione? — 242. Quid notandum circa Denunciationem Evangelicam? — 243. Qu. 1. An liceat deferre Prælato ut Patri crimen occultum, ommissa correc-

tionem? Qu. II. — 244. An crimen possit Prælatum denunciari, si Reus sit emendatus? Qu. III. — 245. Quid in dubio, an correctio melius fiat per Prælatum? Qu. IV. An liceat renunciare juri fraternæ correctionis? — 246. Quid notandum circa denunciationem Judicalem? — 247. An possint cogi à Prælato Denunciantes Evangelici ad faciendam Denunciationem Judicalem? — 248. Quid notandum de Monitoriis? — 249. An sit obligatio denunciandi Hæreticos cum periculo gravis damni? — 250. An teneamur denunciare Hæreticos nobis conjunctos? — 251. Quæ crimina denuncianda tanquam de hæresi suspecta? — 252. An, et quando denunciandi blasphemii? — 253. An denunciandi Superstitiosi? — 254. An denunciandi sint negligentes denunciare?

254. — «RESP. Ut in accusatione servetur justitia, cavenda sunt tria. Primum est calumnia, id est impositio falsi criminis, vel ejus, quod sufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem restituendi, et subeundi vel pœnam talionis, * (Sed hæc pœna ex generali consuetudine vim amisit, ut dicunt Covarr. et Gomez apud Salm. de Offic. c. 2. n. 4.) * vel aliam, arbitrio Judicis. Secundum est prævaricatio, id est, collusio eum Reo, et simulata tantum accusatio: Quæ in criminalibus, si Reipublicæ damnum sequatur, obligationem restitutionis inducit. Tertium est tergiversatio accusationis inchoatæ, absque justa causa. Quod addo, quia cum causa, v. g. ob imperium Principis, vel Judicis, quod intersit Reip. talem personam non puniri, vel infamari, vel quod in accusatione defectus substantialis sit commissus, potest desistere, imò tenetur, si in progressu causæ cognoscat se errasse, incipit dubitare de crimine, si videat, se non posse probare. *Fill. t. 40. c. 7. n. 705.*

255. — Notandum I. quod ad legitimam Accusationem quinque requiruntur. 1. Ut fiat in scriptis, vel saltem scribatur à Tabellione. 2. Ut ibi exprimat nomen Accusatoris, et Rei. 3. Ut exprimat species delicti, et etiam nomen socii, si sit crimen adulterii, sodomix, et simile. 4. Ut exprimat tempus, locus delicti, et etiam hora, si Reus id postulet. 5. Ut Accusator accusationem subscribat, ut sic obligatus sit ad crimen probandum, alias ad pœnam subeundam. Et hinc notanda est differentia, quæ est inter Denunciationem fraternam, Denunciationem judicalem, et Accusationem. *Denunciatio fraterna* fit Superiori tanquam Patri, ut Reus emendetur. *Denunciatio juridica* fit Superiori tanquam Judici, ut Reus puniatur, sed sine obligatione crimen probandi. *Accusatio* autem fit Judici, ut Reus muletur, cum obligatione delictum probandi, et ideo hæc omnino fieri debet in scriptis. Ita DD. *comm.* Vide *Salm. de Offic. c. 2. ex n. 5.* (V. Not. X, pag. 347.)

256. — «Quæres, an, et quis teneatur alterum accusare?

«RESP. 1. Privatum raro ad id teneri; tum ex praxi timoratorum; tum quia alias tribunalia essent plena accusationibus, cum perturbatione Reip.

«Dixi 1. *Privatum*; quia si quis à Republica stipendium ob hoc accipiat, v. g. fiscalis, etc. tenetur ex justitia, et consequenter ad damna, omissionem accusationis secuta: *Fill. Bon. in. 8. pr. d. 10. q. 3. p. 1.*

«Dixi 2. *Raro*; quia, si exigat bonum publicum, v. gr. si proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis aliter averti non possit, et crimen facile probari possit, tenetur etiam privatus accusare, vel saltem denunciare; id tamen ex charitate tantum, quæ restitutionem non importat. *Fill. Bon. l. c.*

Sed hæc omnia fusiùs examinanda. Quæritur an aliquando teneamur alium accusare, vel denunciare? Affirma in sequentibus casibus.

Et I. Quando agitur de communi damno vitando, et possit crimen probari; tunc enim docet *S. Thomas. 2. 2. q. 68. art. 1.* obligationem esse accusandi. Crimina autem contra bonum commune sunt hæresis, rebellio, falsificatio monetarum, homicidia, et furta ab assassinis, aut viarum grassatoribus: addunt alii subornationem suffragiorum in Cathedris, et in aliis electionibus. Et *Lugo* addit peccatum Religiosi, quod probabiliter damnum Religioni afferet. Si verò crimen probari nequeat, sufficit ut Reus denunciatur. Et communiter videntur DD. concludere satis esse in hisce temporibus delictum denunciari, ne ob metum pœnæ incurrerent, si illud non probetur, deterreantur homines à denunciatione criminum cum gravi damno communi. Ita *Lugo de Just. D. 38. s. 1. n. 2. Sanch. cons. l. 6. c. 2. D. 2. n. 2. Caj. Sot. Bann. Trull. Villad.* etc. apud *Salm. d. c. 2. n. 10.* Et sic servi, ac filii denunciare tenentur etiam delicta domini, et patris in commune detrimentum vergentia, ut *Salm. ibid. cum eisdem.* Si verò crimen jam sit patratum, nec ullum damnum exinde immineat, quia delinquentem jam constet esse damnatum (excepto crimine hæresis), non est obligatio denunciandi, ut *Tol. Fill. etc. apud Salm. n. 11.*

II. Tenemur denunciare delictum, si immineat grave damnum innocenti. Quod autem tunc teneamur etiam Reum accusare, si crimen probare possumus, ut dicunt *Tol. Sot. etc. apud Salm. n. 12.* hoc difficile accidere posse censeo, cum hæc obligatio sit tantum ex charitate, quæ non obligat cum gravi incommodo: hoc enim accusantes ordinariè subire solent; tantò magis si denunciatio, pariter ac accusatio, damnum satis impedire potest. Imò addo, quod nec etiam denunciare teneretur is qui ex denunciatione grave incommodum subire prudenter timeret; nisi commune damnum immineret.

III. Tenentur crimen denunciare, vel accusare, qui ad id Rep. vel à dominis stipendium accipiunt, ut sunt Fiscales, aut custodes agrorum, gabellarum, etc. Alias tenentur ad restitutionem damnorum, quæ Reip. vel Dominis ob omissionem accusationis obveniunt. Ita *Busemb. hinc cum Fill. Nav. Bann. etc. communiter apud Salm. c. 2. n. 13.*

257. — An autem hi teneantur restituere valorem pœnæ, si

non denunciant? Affirmant valde probabiliter *Sotus l. 1. de just. qu. 6. art. 6. vel 9. Laym. l. 3. s. 5. tr. 2. c. 7. num. 4. Mol. tom. 1. tr. 2. D. 95. n. 36. Sporer t. 1. c. 3. n. 59. cum P. Nav. Med et Salon. Ratio*, quia omittendo denunciationem, ad quam tenebantur ratione Officii, sunt causa, ut Fiscus, vel Dominus non exigat pœnam, ad quam jus habet. Sed satis probabiliter negant *Lessius l. 2. c. 13. num. 73. Lugo de Contr. D. 37. n. 102. Salm. de Rest. c. 1. n. 136. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 8. n. 14. cum Nav. Met. Angles. Salon. Bann. Lop. Manuel, Graff. item. Diana 3. p. tr. 6. R. 35. cum Vasq. Tann. Azor. Arag. Ratio*, quia lex pœnalis non intendit, ut Fiscus, vel Domini mulctis distentur, sed ut ipsi servantur indemnes et transgressores puniantur. Indirectè autem et per accidens lex præbet jus, ut inde mulctæ exigantur, sed post sententiam; nam ante illam neque Fiscus, neque Domini ad pœnam jus ullum habent. Unde, licet Fiscales non denunciando peccent contra justitiam legalem, non autem peccant contra commutativam respectu ad mulctam, et ideo tantùm tenentur rescirere damnum vectigalium, quæ mercatores solvere debuissent. Idem dicunt *Less. loc. cit. et probabile putant Sporer loc. cit. ac Lugo de Just. D. 37. n. 97. cum Salas etc. (contra Suar. Ang. Sylo. etc. ibid.) de Judice non ferente sententiam de mulcta contra reos convictos. Idem tenent Salm. tr. 11. cap. 2. num. 76.*

IV. Tenetur aliquando aliquis denunciare, immo etiam accusare delinquentem, si hoc sit necessarium ad vitandum, seu rescarendum damnum propriæ familiæ, quæ aliàs remaneret dehonorata, vel destituta alimentis. Ita *Sanch. Cons. l. 6. c. 3. Dub. 26. n. 4. et 7. Sot. Bann. Nav. etc. ap. Salm. n. 14. Et notat Sanch. cum Gom. ib. quòd Judex aliquando ob bonum commune compellere potest offensum, ut talem declaret, quis cum læserit, ut inde procedere possit ad inquirendum; intellige quando revera aliàs damnum commune inuinet, putà conjurationis, erroris in Fide, et similium.*

Sed exceptis his casibus, nemo tenetur alium accusare; et quamvis possit, si sine odio accuset, sed zelo justitiæ; attamen difficilè expers erit affectu vindictæ is qui contra suum offensorem accusationem proferret, cum accusatio de se intendat punitionem Rei, ut diximus de *Præc. Char. l. 2. n. 29. v. Licet.*

258. — « Resp. 2. Accusare prohibentur 1. Excommunicati. » proditores, infames; idque in pœnam criminis. 2. Filii, servi, » suos parentes, vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici in causa » sanguinis, ob indecentiam. *Less. l. 2. c. 30. d. 6.*

Quæritur, quinam prohibeantur accusare? I. Prohibentur excommunicati, infames, publici concubinarij aut usurarii, de majoribus criminibus accusati, nisi priùs innocentes se demontrent, item fœminæ, impuberes. Excipe tamen 1. Si isti prosequantur causam propriam, vel suorum usque ad 6 gradum. 2. Si crimen sit contra Legem Divinam, aut humanam, cujus violatio cedat in damnum tertii. 3. Si crimen sit contra bonum

commune. Quicumque autem, et si non possit accusare, potest tamen denunciare. Vide *Salm. de Offic. c. 2. n. 26. II. Filii* non possunt accusare Parentes, nec è converso; neque servi Dominos, nisi crimen sit læsæ Majestatis, vel hæresis. *Salm. n. 27. III. Laici* nequeunt accusare Clericos, nisi Clericus sit dilapidator bonorum Ecclesiæ, aut hæreticus, simoniacus, sacrilegus, etc. Vel nisi laicus causam suam, vel suorum prosequatur. Item nec Clerici accusare possunt Laicos, aut Religiosos, qui tantùm à Religiosis ejusdem Ordinis accusari possunt. *Salm. n. 28.*

Sed hîc quæritur, an Religiosus possit accusare suum Prælatum? Affirmat. ex c. *Ex parte tua de Accus. Tria enim ibi habentur. 1. Quòd Monachi* non sunt repellendi ab accusatione Prælati coram Judice Regulari, aut competenti. 2. Quòd tunc expensæ pro lite de bonis Monasterii eis sunt subministrandæ, si peculium ipsi non habeant. 3. Quòd Monachi nequeunt accusare Laicos sine licentia Abbatis. V. *Salm. c. 2. n. 30 et 31.*

IV. Inimicus repellitur ab accusando delinquentem ex c. *Cum oporteat de Accus. Et hoc valet etiam in criminibus exceptis, ut supra, præter hæresim. Est commune cum Salm. c. 2. ex n. 35. Ratio*, quia tunc præsumitur accusatio semper procedere ex affectu vindictæ. V. Pariter repellitur socius criminis, ex *L. fin. C. de Accus. Excipiuntur tamen, quoad hoc, crimina hæresis, læsæ Majestatis, falsificationis monetæ, sodomix, furti famosi, et omnia alia, quæ sine socio fieri possunt. Vide Salm. c. 2. n. 37. VI. Nequeunt Clerici* accusare in causa sanguinis, ex c. *Sacerdotum. 2. q. 7. Sed dubium est, an valeant accusare ad rescarendam injuriam propriam, vel suorum, vel suæ Ecclesiæ. Affirma, dummodo Clericus (si sit causa sanguinis) præmittat expressam protestationem, se non intendere, ut Judex ad pœnam sanguinis procedat; tunc enim, etiamsi Reus ad mortem damnetur, irregularitatem effugiet. Hoc habetur ex c. 2. de Homoc. in 6. Vide Salm. c. 2. n. 39 et 40. et vide l. 7. n. 468 ad III. Nomine autem suorum, quinam veniant? Alii censent venire consanguineos usque ad 10 gradum. Alii usque ad 7 vel 6. Alii usque ad 4. Sed *Salm. n. 42. tenent nomine suorum tantùm servos venire; quia textus, ut supra, concedit Clericos accusare tantùm suos malefactores; per To suos igitur non venire inferunt malefactores propinquorum. Attamen ipsi Salm. alibi, et alii cum P. Conc. probabiliter permittunt accusare, ad reparandum damnum cognatorum usque ad 4 gradum. Vide d. l. 7. n. 468 ad III.**

259. — « Resp. 3. Non teneris, imò nec debes, etiam posito » superioris præcepto, denunciare crimen. I. Si delinquens emen- » datus est, sine periculo recidendi, et parti læsæ est satisfactum » nec periculum imminet aliis: nec crimen est notorium; quia » sine causa proximi infamia sequeretur. Vide supra l. 2. t. 3. » c. 2. d. 4. II. Si crimen nostri sub secreto naturali, tanquam » consultor, advocatus, etc. Nisi tamen is, qui secretum com- » misit, innocentem, vel Remp. injustè vexaret, nec vellet de- » sistere. *C. de Lug. de just. d. 14. n. 142. III. Si inde immi-*

» neat, grave periculum honoris, vitæ, et rerum tuarum. IV. Si
» etiam probare cogereris, nec posses. Vide *C. de Lugo dist. 38.*
» *sect. 2.*

240. — Quær. hîc, an accusationem præcedere debeat correctio
fraterna? Plura hîc sunt distinguenda.

Et I. Si crimen est publicum, quia de eo adest infamia, vel
notorietas, nempe coram pluribus in platea, tunc nulla correctio
est præmittenda. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 53. a. 7. Sanch. c. 2. d.*
28. n. 5. Sot. Palud. et Salm. c. 2. n. 20. cum communi. Ratio,
quia tunc non est tantum (verba *S. Thom.*) adhibendum reme-
dium ei, qui peccavit; sed etiam aliis, in quorum notitiam (crimen)
devenit. Et ideo crimen publicè est puniendum.

II. Si crimen non est publicum, etsi paucis notum, tunc cor-
rectio est præmittenda, si speratur fructus: quia tunc non res-
piciendum est bonum commune, sed peccantis, qui faciliùs emen-
dabitur per secretam monitionem, quam per publicam punitionem,
ut ex *c. Si peccaverit 2. q. 1. Ita Sot. Caj. Pal. Less. cum Salm.*
c. 2. n. 24. Advertit tamen *Less. l. 2. c. 30. n. 10, et 12.* et con-
sentit *Palud.*, quòd, si crimen probare possis in iudicio (puta
per duos testes), licet tunc tenearis ex charitate proximum mone-
re ante accusationem, ut à crimine desistat, non peccas tamen
contra justitiam, si accuses; quia semper prodest ad commune
bonum crimina puniri. Et tunc tenetur Judex accusationem
recipere, et in causa procedere, si alias timeat scandalum in Re-
publica eventurum. Secus, si scandalum absit, quia Judex tunc
teneretur ex præcepto naturali charitatis accusationem non ad-
mittere. Ita *Salm. c. 2. n. 47 et 48.*

241. — Non peccas verò neque contra justitiam, neque contra
charitatem, si accuses sine prævia monitione, in duobus casibus,
I. Quando crimen est in damnum Reipublicæ, ut conjuratio, de-
lictum læsæ Majestatis, etc. si signanter hæresis, pro qua maxime
est notanda *Prop. 5* damnata ab *Alex. VII* quæ dicebat. « Quam-
» vis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris
» denunciare, si probare non possis. » Ratio, quia in his crimi-
nibus nunquam, aut rarissimè ex correctione speratur fructus, et
mora valde nocere potest. Ita *Less. l. c. n. 13. Pal. Sanch. Vill.*
Trull. Bon. et Salm. c. 2. n. 22. cum communi. II. Quando alia
via non possis damnum passum tibi resarcire, nisi invasorem ac-
cuses; tunc enim potes accusare, ut saltem per pœnam Rei tibi
injuria reparetur: modò absit affectus vindictæ (quod autem
difficillimum esse reputo): *Salm. n. 23. Sanch. Trull. Salon. etc.*

Hic operæ pretium est aliqua adnotare de Denuntiatione, quæ
est duplex, ut supra dictum est. Alia *Evangelica*, quæ defertur
Superiori, et Patri, ad Rei emendationem; alia *Judicialis*, quæ
defertur Superiori, ut *Judici*.

242. — Et primò quoad Denuntiationem *Evangelicam*, sive
Paternam, notandum I. Quòd si crimen proximi est Reipub. vel
Communitati perniciosum, quamvis sit occultum, statim Præ lato
denuntiari debet, nulla fraterna correctione præmissa, ut com-

muniter docent DD. cum *S. Th. 2. 2. q. 33. art. 7. et Laym. l.*
3. tract. 3. p. 2. c. 4. n. 4. Si verò crimen non est Communitati
damnosum, sed tantum ipsi delinquenti, tunc servandus est ordo
correctionis traditus in Evangelio *Matth. 18. 15.* ubi legitur:
« Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter
» te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum;
» si autem te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in
» ore duorum vel trium testium stet omne verbum; Quod si non
» audierit eos, dic Ecclesiæ. » Notandum II. Quòd si post secre-
tam correctionem frater non emendatur, tunc crimen, antequam
aliis manifestetur, denunciandum est Præ lato tanquam Patri,
ut paternè corrigat. Ita *S. Th. d. q. 33. a. 8. ad 4. cum. S. Aug.*
in Epist. 109. ad Mon. cujus verba affert. *Laym. l. c. n. 6.* Ratio
quia Superior, ut spiritualis Pater, magis idoneus est ad juvan-
dum fratrem, quam alii; nec decet in Congregatione, ut alii
crimenciant prius quam Præ latus, qui salubriùs medelam afferre
potest.

243. — Sed quæratur I. An liceat deferre Præ lato ut Patri
crimen occultum, Communitati non perniciosum, secreta cor-
rectione ommissa. Tres adsunt sententiæ. Prima generatim affir-
mat cum *Angel. v. Denunciatio, n. 10. et Gabr. Rosel. Turrian.*
apud Laym. l. 3. de Just. tr. 3. c. 4. n. 5. qui dicunt hoc saltem
in Religionibus permissum esse ob bonum observantiæ commune.
Secunda sententia huic omnino opposita cum *Adrian. Cordub.*
Sot. etc. apud Sanch. Dec. l. 6. c. 18. n. 46. tenet necessariò
præmittendam esse correctionem secretam. *Tertia* longè com-
munior, et longè probabilior sententia docet, bene posse de-
nunciari crimen occultum Præ lato prudenti tanquam Patri,
nulla præmissa correctione, si speretur sic meliùs emendatio
fratris obtineri. Ratio patet, quia finis hujus Præcepti fraternæ
correctionis, ut dicunt *S. Th. et alii ut infra*, alius non est quam
charitas erga fratrem; Sed hic finis charitatis duplex est, alter
principalis, alter minùs principalis. Finis principalis est ut frater
emendetur, et ideo præcipitur correctio: Finis minùs principalis
est, ut servetur quantum fieri potest fama fratris, et ideo præ-
scribitur ordo secretæ correctionis præmittendæ; quare, cum
creditor magis expedire ad finem principalem, scilicet ad emen-
dationem fratris, ut correctio fiat immediatè à Præ lato, cessare
debet finis minùs principalis, et ideo rectè omittendus ordo
secretæ correctionis. Ita *S. Th. Quodlib. XI. art. 13.* ubi S. Doctor
distinguit Inquisitionem, Accusationem, et Denuntiationem,
in quâ dicit observandum esse finem ejus, nempe ut frater emen-
detur: « Utrum autem (addit) statim, cum quis scit fratrem
» suum peccasse, debeat denunciare Præ lato, dico quòd in his
» distinguendum est de conditionibus Subditi, et Præ lati; Nam,
» si ego scio, quòd frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc
» denunciare Præ lato; Si autem videtur quòd hoc meliùs fiat per
» Præ latum, et Præ latus nihilominus sit pius, discretus, et spi-
» ritualis, non habens rancorem seu odium adversus illum Sub-

» ditum, tunc licite potest hoc denunciare sibi: Et tunc non » dicit Ecclesiæ, quia non ei sicut Prælo, sed sicut personæ » proficenti ad correctionem proximi et emendam. » *Et paulo post subjungit*: « Ideo tenendum est hoc pro regula, quod in omnibus » istis semper servanda est Charitas, et quod melius et magis » expedire videtur. Et si hoc intendat, scilicet emendam pro- » ximi, servet quantum potest bonum charitatis, tunc denun- » ciando non peccat. » Idem docet *S. Bonav.* in illud *S. Lucæ*: *Si peccaverit, etc. c. 17.* et ita dicant *Sanch. Decl. l. 6. c. 18. n. 46. cum S. Antonin. Gers. Abulens. Salmer. Sa. Sylo. Tabien. Bicc. Ang. Waldens. Armill. Graff. Arag. Manuel. Philarch. etc. ac Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. num. 5. cum Sot. Henr. Pal. Navar.*

244. — Quær. II. An, si Reus sit emendatus, possit crimen Prælo denunciari? Affirmant *Angelus v. Denunciatio n. 10. Gabr. Ricc. Turrecr. apud Laym. d. n. 5.* quia dicunt semper præstare, ut prælo sciat vitia subditorum. Sed negandum cum *S. Th. Quodlib. XI. art. 13. Laym. cit. c. 4. Sanch. cit. c. 18. n. 49. et aliis.* Secus verò dicendum (ait *Sanch. ib.*) si dubium sit, an frater sit plene emendatus, vel an frater sit in probabili periculo relabendi, aut an plene cessarit periculum relapsus: quia tunc bene potest crimen Prælo ut Patri deferri, cum prius consulendum sit profectui fratris, et bono Religionis, quam modico detrimento famæ illius.

245. — Quær. III. Quid, si dubium sit, an correctio melius fiat per Prælato, vel an Prælatus prudenter procedat? Respondet *Sanch. cit. c. 18. n. 47.* quod, nisi crimen verat in damnum commune, vel alterius privati, præmitti debet secreta correctio. Sed hic advertendum I. Quod in dubio, nisi constet de imprudentia, in Religionibus bene institutis (ut notat *Laym. cit. c. 4. n. 5. v. Fateor tamen.*) Prælati præsumuntur prudentes. Advertendum II. id quod notat *ib. idem. Laym.*, nempe quod in talibus Ordinibus crimina occulta Fratrum, si nondum emendata sint, vel relapsus timeatur, frequentius sine secreta monitione deferri possunt ad Prælato tanquam Patrem: tum quia Prælati sunt viri pii et prudentes, qui admonitione magis prodesse possunt; tum quia ipsi magis idonei sunt ad crimen emendandum, et ad occasiones relapsus amovendas: Nam, ut recte dicunt *Suar. de Charit. disp. 8. sect. 6. n. 12. et Sanch. l. 6. c. 16. n. 50.* vel peccatum Religiosi est leve, et tunc, cum infamatio levis sit, major plerumque utilitas ex denunciatione proveniet, quam damnum fratris erit: præterquam quod hujusmodi consuetudo denunciandi Prælo levia delicta, ut ait *Suar.*, est quasi necessaria ad Religionis statum conservandum: vel crimen fratris est grave, et tunc aut frater peccavit ex fragilitate, et melius occurret Superior, occasiones auferendo, quod alius nequit præstare; aut ex malitia, tunc rarissimè ex monitione fratris speratur emenda, ut dicit *Sanch. ibid. cum Cajet. qui asserit rectius dubitandum, quod reus ex correctione secreta potius fingat se emendatum, quam emendetur. Addunt recte Suar. et Sanch.*

vix fieri posse, quod crimina Religiosorum non redundent in maximum Religionis damnum, tum ob scandalum fratrum, tum ob Religionis infamiam. Hinc dicit *Suar.*, omnia crimina gravia bene denunciari posse Prælo, tanquam Communitati perniciosa; imò sæpe obligationem esse denunciandi, præsertim si Prælatus interroget; saltem, inquit *Sanchez*, valde expedire, quod Prælatus sciat vitia fratrum, ut melius amoveantur lapsuum pericula. Addo et ego, quod maximum inconveniens facile eveniret, si Prælati crimina denunciari non possent ante secretam monitionem; nam, si ex illa delinquens non emendetur (quod ut plurimum timendum est, uti supra notavimus cum *Sanch.*), aut crimen deferres ad Prælato, et tunc reus, facile suspicans tuam denunciationem, sæpe odium adversus te conservabit; aut tu ob hujusmodi timorem omittes denunciare, et sic crimen non emendabitur, scandala augebuntur, et sic deinde bonum Communitatis corruet. Quare ex his omnibus recte concludit *Laym. loc. cit. n. 5. in fin.* rarum esse in Congregatione Religiosorum, ut subditi sint æquè idonei, quam Prælati ad corripiendum: Et ideo in *cap. Qualiter, et quando 25. De Accus. relato ordine servando in Inquisitione, Accusatione, et Denunciatione*, sic concluditur: « Hunc tamen ordinem circa regulares » personas non credimus usquequaque servandum. »

Quær. IV. An liceat renunciare juri fraternæ correctionis, ita ut possit deferri crimen ad Superiorem, nulla præmissa correctione? Tres adsunt sententiæ: Prima communior sententia affirmat, et hanc docent *Sanch. Dec. l. 6. c. 18. n. 43. Tourn. tom. 3. p. 324. n. 5. Palaus tr. 6. Dub. 9. n. 4. Suar. D. 8. sect. 6. num. 12. Item Valent. Hurt. Diana et alii plures apud Salm. t. 21. c. 7. n. 87.* Ratio, quia ob honestum finem quisque potest juri suo renunciare, et ideo plurimi Sancti viri suæ famæ cessarunt. Confirmatur ex *D. Thom. 2. 2. qu. 73. art. 4. ad 1.* qui ait « sui arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in » periculum aliorum. » Secunda autem sententia absolute negat, eamque tenent *Philarch. de Offic. Sac. tom. 1. p. 2. l. 4. c. 14. item Rodriq. Lorca, Lopez etc. apud Salm. n. 85.* Ratio, quia nemo potest prodigere jus quod habet ad suam famam. Tertia verò sententia, quam tenent *Salm. n. 88. cum Arauso, et Prado*, censet, quod licet unusquisque possit ob honestum finem renunciare ordini correctionis, ab alio tamen nequit talis ordo prætermitti, nisi prudenter credatur efficacius per Prælato correptio fieri; sed huic sententiæ recte contradicit *Concina. t. 2. p. 139. n. 23.* Si enim potest quisque isti juri cedere, bene poterit alter sua cessione uti. His tamen non obstantibus, prima sententia omnino ut vera tenenda mihi videtur; Ratio, quæ mihi sufficit, est, quia in Societate JESU adest constitutio hujusmodi renunciationis, et ipsa fuit approbata à Paulo III et Julio III (ut testatur *Palaus. l. c.*) qui approbarunt, et confirmarunt Institutum, et omnes Constitutiones præfatæ Societatis, et præcipue eas quæ contradictiones patiebantur; Imò Gregorius XIII in

Bulla *Ascendente Domino*, addidit excommunicationem contra tales Constitutiones impugnantes. Unde insipienter puto locutum fuisse *Philarchum*, qui notam impietatis inurit huic Constitutioni renunciationis Societatis JESU, cum Ecclesia non possit errare in approbatione Religionum, et suarum Regularum, ut docent *Bellarmin. Val. etc. ap. Viva in Q. Prodroma ad Propos. damn. n. 12.* Earum enim approbatio spectat ad materiam morum, in qua saltem impium, et temerarium est dicere Pontificem posse errare, juxta nostram Dissertationem adductam *l. 1. n. 110.* Advertit tamen *Palaeus n. 8.* quòd talis renunciatio non dat potestatem manifestandi delictum alterius, nisi in casu dubio de emendatione, id est (ut explicat *punct. 12. n. 4.*) si dubitetur, an delinquens fuerit emendatus, vel an sit relapsurus; quia è converso, si constet de emendatione, et nullum sit periculum relabendi, rectè probabilius censet non posse crimen deferri ad Superiorem, dum ex Declaratione in Congreg. 7. ipsiusmet Societatis dicitur revelatio facienda esse *tantum iis qui remedium adhibere potuerunt.* Ergo, cessante necessitate remedii, non poterit crimen manifestari. Præterea advertit idem *Palaeus q. 9. n. 7. cum Suar. et Sanch.*, quòd prædicta cessio fit, ut crimen reveletur Prælato, tanquam Patri, non verò tanquam Judici.

246. — Hæc quoad Denunciationem Evangelicam; Quoad autem denunciationem Judicalem pertinet, hæc ad triplicem finem fit, 1. Ob publicam criminis punitionem. 2. Ut damnum læso resarciatur. 3. Ut quis tanquam indignus officio privetur, aut ne indignus eligatur, aut ad Ordines promoveatur, aut ne matrimonium contrahat. Et de hac Denunciatione juridica præcipuè hîc tractandum.

Et notandum I, quòd fraterna monitio non est necessariò semper præmittenda ad denunciationem Judicalem, juxta dicta mox supra *n. 239.* Notandum II, quòd Denunciatio Evangelica transire potest in Judicalem ex communi sententia, quando post Evangelicam Reus non corrigitur. *Azor. Abb. cum Salm. n. 54.* Notandum III, quòd si Prælatus aut per Denunciationem Evangelicam, aut per se, aut per indicia sufficientia noverit subditi delictum, primò poterit clam eum monere, poenitentiam secretam ei injungendo, et etiam illum ab Officio, et à Conventu amovendo; modò ex hoc nulla ei obvieni infamia. Deinde poterit ad alia remedia devenire; sed, licèt ista nec etiam profuerint, et crimen vertat in damnum solius Rei, tunc non poterit judicialiter procedere nisi crimen probari possit saltem per duos testes. Vide *Salm. c. 2. ex n. 55.* Notandum IV, quòd, qui fraternam fecerit Denunciationem, potest inde ut testis adhiberi post Denunciationem judicialiter factam, ut tenent *Salmant. n. 53. cum Sot. etc.* Quia alius est processus Denunciationis fraternæ, alius Denunciationis judicialis.

247. — Sed quæritur I. Utrum, si crimen sit occultum, nec laboret infamia, et fraternaliter denunciatus non corrigatur, possit Prælatus cogere Denunciatos evangelicos, ut faciant Denun-

ciationem judicalem, et inde juxta illam Reum pœnis juris punire? Affirmat *prima sententia cum Sylv. Cordub. etc. apud Salm. c. 6. n. 61.* quotiescumque crimen saltem per duos testes possit probari; et huic sententiæ consentiunt *Sanch. Cons. l. 6. c. 2. d. 11. n. 332. et Nav. Sot. apud Salm. c. 2. n. 60.* casu, quo adsit spes, quòd delinquens ob pœnas emendabitur, secus autem, isti dicunt, si talis spes non effulgeat, tunc enim vix permittunt posse Reum clam excommunicari. Probabilius tamen contradicit omnino *secunda sententia cum Suar. Pal. Led. Bann. et Salm. n. 61 et 62.* semper ac ex crimine nullum imminet damnum Communitati aut particularibus. Ratio, quia tunc delinquens adhuc possidet famam; nec punitio est necessaria ob bonum commune, quando crimen non est publicum.

Sed hîc notandum 1. cum *Salm. n. 68. Palaeo, Torres, et aliis*, quòd in tali casu poterit quidem Prælatus aliquibus viris prudentibus crimen manifestare, si hoc judicet necessarium ad remedium subito adhibendum. Notandum 2. quòd Prælatus inferior, si ipse possit per se subditum corrigere, peccabit, si crimen Superiori manifestabit. Ita *Salm. cum Palm. n. 21.*

248. — Quær. II. utrum, si per publicum edictum, seu monitorium præcipiatur omnibus aliqua delicta denunciare, teneamur? Resp. quando crimina sunt notoria, procul dubio quilibet ea denunciare tenetur; Secus verò, si sint occulta, etiamsi probari possint per duos testes; nisi crimina vergant in damnum Communitatis, aut tertii; cum hac tamen differentia, quòd in criminibus in damnum tertii, tenemur fraternam monitionem præmittere, et correctione obtenta, denunciatio judicialis est omittenda; si autem Reus non corrigatur, tunc judicialiter tenemur eum denunciare; dummodo possimus sine gravi nostro incommodo, ut *Salm. c. 2. n. 82.* In criminalibus autem in damnum commune, nulla prævia monitione, et etiam cum gravi nostro damno, Denunciationem judicalem proferre tenemur. Quamvis etiam in his *S. Th. 2. 2. q. 33. a 7.* sic doceat: « Nisi » fortè aliquis firmiter existimaret, quòd statim per secretam » monitionem possit hujusmodi mala impedire. » Sed hoc raro accidit. Hæc fere communiter à DD. docentur: Vide *Salm. c. 2. ex n. 79.*

Notandum hîc autem I quòd, qui delictum sub secreti sigillo noverit, ut remedium, aut consilium delinquenti preberet, nunquam tenetur illud denunciare, quia jus positivum non potest juri naturæ derogare. Ita *S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1 ad 2. Sanch. c. 2. d. 20. et Salm. c. 2. n. 83. cum Nav. etc. contra Sotum.*

Notandum II quòd, si quis rem aliquam accepit in compensationem sui certi crediti, non tenetur manifestare, quia edictum imponens Denunciationem intelligit loqui tantum de rebus injustè acceptis. Ita *Sanch. c. 24. et Salm. n. 83. cum Sylv.* Idem dicunt *Sanch. d. dub. 24. n. 3. et Salm. n. 85. cum Nav. de debitore rei furtivæ, qui ob inopiam à restitutione excusetur.*

Notandum III, quòd nemo, ut supra dictum est, tenetur denunciare cum gravi suo incommodo, nisi crimen redundet in damnum commune Reipublicæ, aut Religionis, ut crimen læsæ Majestatis, hæresis, etc.

249. — Sed hinc quær. III. An sit obligatio denunciandi hæreticos cum periculo gravis damni? Distinguendum, si denunciandi sunt tantum suspecti de hæresi, ut sunt sortilegi, blasphemi, Confessarii sollicitantes, abutentes Sacramentis, commune est non esse tunc obligationem. Ita *Salm. de Primo Præc. Dec. c. 4. n. 89. Potestà de Denunc. n. 267.* Nisi (dicunt *Salm. n. 91.*) adesset damnum commune, nempe, si Sacerdos magnæ auctoritatis frequenter Pœnitentes sollicitaret, etc. Si verò denunciandi sint hæretici formales, etiam excusare periculum gravis damni, nisi illi dogmatizent, tenent *Mazz. t. 1. p. 278. Less. Nao. Fill. etc. apud Salm. c. 3. n. 108.* Sed verius oppositum est tenendum cum *Potestà d. n. 267. et Salm. n. 109. cum Suar. etc. Farinac.* Ratio, quia hæresis formalis de se serpit ut cancer, et ideo semper in damnum commune vergit.

250. — Quær. IV. An teneamur denunciare conjunctos, quos hæreticos formales noverimus? Fratres sine ullo dubio tenemur denunciare. Filios verò à denunciandis Parentibus excusant *Abul. et Simanca apud Salm. de Primo Præc. c. 3. n. 105.* Sicut ibidem *Bon. Fill. Bard. etc.* excusant etiam uxores à denunciando viros suos. Sed dicendum omnes ad denunciationem teneri, ex eadem ratione, ut supra; quia hæresis est pestis ita noxia, quòd difficile habet remedium, et facile in damnum vergit commune. Ita *Roncag. p. 169. q. 1. R. 3. Bon. de Oblig. denunt. t. 2. d. 6. p. 2. n. 3. cum Farin. Azor. Salm. De 1. Pr. c. 4. n. 106. cum Caj. Pal. Sanch. Dian. etc. cum communi, ut testatur Potestà num. 268. et Viva super Prop. 5. Alex. VII. n. 13.*

Hoc tamen dicitur, quoad hæreticos formales. Si verò denunciandi sint tantum suspecti de hæresi, *Salm. de Primo Pr. c. 4. n. 83.* pariter obligant etiam filios ad Parentes denunciandos; Sed nimis rigorosè, satis enim probabiliter tunc à denunciatione excusantur, non solum filii, sed etiam conjuncti usque ad 4. gradum, ut tenent *Diana, Bordon. Lez. Homob. et alii apud Potestà. n. 221.* Ratio, quia denunciare conjunctum, idem est ac grave sive incommodum subire; quod rationabiliter excusat (quando periculum abest damni communis) ut diximus mox *n. 249.* et dicunt ipsi *Salm. de Offic. c. 2. n. 82.*

251. — Quær. V. Quænam sint crimina denuncianda tanquam de hæresi suspecta? Sunt I. Nuptiæ contractæ, vivente conjuge, ut *Salm. de 1. Pr. c. 4. n. 6. cum communi.* II. Nuptiæ Clerici in Sacris constituti, vel Religiosi professi: etiam communiter *Salm. n. 7.* III. Si quis sine Sacerdotio Missam celebrat, aut aliud Sacramentum conficit: Ita ex Constitutionibus Pontificis; vide *Salm. n. 8.* qui extendunt ad Sacerdotem celebrantem pluries in die, vel non jejunum, sine justa causa.

IV. Alii pariter censent suspectum esse de hæresi Confessarium sigillum violantem, ut *Viva, de Leone, et Quintan.* At hoc negant probabiliter *Salm. n. 9. cum Lugo. Bonac. Mol. et communi.* nisi ille per errorem teneat non adesse hanc obligationem sigilli, vel istud non ita rigorosè obstringere. V. Extendunt etiam *Salm. n. 10 et 11, cum pluribus* ad crimen sodomæ, et bestialitatis, sed ipsi loquuntur pro Regnis Hispaniarum; hoc tamen non viget in nostris partibus. Hic tamen obiter advertendum, quòd Clerici, et Regulares sodomitæ ex Constit. S. Pii V privantur omni officio, et Beneficio; modò I. Crimen sit consummatum. II. Adsit hujus criminis exercitium: ideo non sufficit, si patratum sit bis, vel ter. *Salm. cum Bon. ib.* III. Adsit insuper sententia Judicis; nam, licet Bulla dicat: *Præsentis Canonis auctoritate privamus;* attamen sic videtur recepta, ut dicunt *Bon. Sanch. Henr., etc. apud Salm. l. c.*

252. — Quæratur hinc VI. An sint denunciandi blasphemi? Distinguendum: Qui proferunt blasphemiam hæreticalem, certè denunciandi sunt. Sed hic advertit *Potestà n. 219.* quòd prorumpens in blasphemiam hæreticalem, non advertendo ad significationem, non peccat graviter, ideoque nec denunciandus. Secus verò, si blasphemet advertens, quamvis ex ira: quia tunc jam fit saltem suspectus de levi. Cæterum probabiliter *Bon. l. c. part. 1. §. 8. n. 5. in fine, et Ronc. pag. 170. q. 4. Resp. 3. cum Navarr., etc.* dicunt non esse denunciandos, quos constat per lapsum linguæ errorem protulisse, et huic videntur expressè adhærere *Salm. de 1. Pr. c. 3. n. 107.* ubi aiunt ad obligationem denunciationis requiri pertinaciam hominis denunciandi. Imò *Sanch. Trull., etc. contra Salm. ibid. n. 129.* universè excusant ab obligatione denunciandi blasphemos hæreticales, semper ac ipsi per correctionem resipiscant.

Quoad autem simplices blasphemos, advertendum, quòd olim duæ aderant obligationes: una increpandi, et hæc abiit in desuetudinem ejusque in loco successit obligatio correctionis, si fructus speratur, ut docet *Sanch. lib. 2. c. 32. n. 46. Palaus, Bonac., etc.* Altera denunciandi Judici Ecclesiastico, vel sæculari, et hæc etiam per desuetudinem non videtur amplius obligare, ut dicit *Viva de 2. Præcept. quæst. 6. art. 2. in fine cum Tamb. et Mazz. Vide dicta l. 3. n. 123.*

Rogabis autem, infra quantum temporis blasphemi hæreticales denunciandi sint? Loquendo genericè de criminibus suspectis de hæresi, juxta Edictum Inquisitionis Generalis Romanæ, tempus assignatum ad denunciations est mensis à die scientiæ legis, et cessantis impedimenti ut asserunt *Felix Potestà de Denunc. n. 238. pag. mihi 535. Mazzotta t. 1. pag. 276. quæst. 5.* et Auctor libri *Istruz. per li Novelli Confess. to. 2. c. 14. n. 284.* Loquendo verò præcipuè de tempore requisito ad denunciandos blasphemos hæreticales, dicunt *Sporer de 1. Præcept. Decal. c. 10. n. 12.* ex Decreto Alexand. VII de *Suspectis de Hær. et Salm. eod. titul. cap. 3. n. 129.* (sed fortè hi

loquuntur juxta Edictum Hispaniarum) esse denunciandos infra sex dies; ita etiam *Viva de 1. Præc. qu. 6. art. 2. n. 11.* qui idem ait de denunciatione confessarii sollicitantis; sed Auditor præfatus (*Instruz. ut supra*) pro hac denunciatione assignat mensem: Vide num. 162 et 163.

255. — Quær. VII. An superstitiosi sint denunciandi? Affirmant DD. generaliter loquendo, si superstitio fiat cum conscientia peccati, et suspicionem fundet de hæresi. Et hoc accidere dicunt: 1. Quando intercedit pactum expressum cum Dæmone. 2. Quando miscentur in ea res sacræ ut Chrisma, Oleum Sanctum, Hostia sacrata. 3. Si Dæmon adoretur, vel ei porrigantur preces nefariæ, vel aliqui Psalmi, qui in ejus honorem proferri videntur, ut Psalm. 108. *Deus laudem meam ne tacueris, etc.* 4. Quando Dæmon rogatur de his, quæ naturaliter nequit ipse scire. 5. Quando ex superstitione provenit effectus. 6. Quando quis ex professo alios instrueret. 7. Quando intervenit expressa Dæmonis invocatio (etsi, hac tantum intercedente, excusant alii ab obligatione denunciandi.) Ita *Suar. Az. Pegna, et Simancas, vide Salm. de 1. Præcept. l. c.*

Dixi generaliter loquendo, quia in hoc Regno denunciantur tantum superstitiones, in quibus intervenit abusus Hostiæ Consecratæ, vel Olei Sancti, non verò aliæ. Et hæc est praxis hodierna; Horum enim criminum, quæ ad Mixtum Forum pertinent, præsens Rex noster Carolus VI sibi animadversionem abdicavit, quando sortilegus est secularis, secus si est Ecclesiasticus.

254. — Quæritur VII. An sint denunciandi, qui denunciare tenentur, et omittunt? Si agatur de denunciando hæretico tantum suspecto, probabilius negatur cum *Carena, et Lupo, et Potestà n. 284.* Ratio, quia non oritur suspicio ex suspitione. Si verò de denunciando hæretico formali, dicit *Potestà n. 286.* denunciandos esse eos qui ex Officio tenentur denunciare, et negligunt; Et idem dicit de teste crimen falso negante, vel de dissuadente denunciationem debitam; quia isti verè censentur de hæresi suspecti, nisi omissio fiat ex causa amicitiae, consanguinitatis, etc. Ita *Potestà cum communi.* Alios verò non denunciandos, licet etiam ipsi fiant de hæresi suspecti, si nullam habeant causam occultandi, ut dicunt *Salm. d. 1. Præcept. c. 3. num. 116.* tenent tamen *Lupus, et Bordon. apud Potestà* non esse denunciandos, ne detur processus in infinitum.

Notandum autem super hac materia I. Neminem teneri denunciare seipsum, nec socios sui criminis, cum hoc esset idem ac seipsum denunciare. Verum, si quis de crimine legitime à Judice interrogetur, tenetur tam se quam socios manifestare; num. 104. cum *Cajet. Suar. Trull. etc.* (V. Not. XI, pag. 347.)

Notandum II. Certum esse, quod non tantum Superiores Regulares, quibus directè imponitur onus denunciandi ex Decreto Alexand. VII, edito anno 1660; sed omnes Fideles tenentur ad denunciandum criminosos de hæresi, etiam leviter suspectos, ut

loquitur Decretum; dum in fine ejus statuit Pontifex: *Decretum hoc omnes ubique existentes arctare, et afficere;* et ita cum communi sentiunt *Salm. c. 4. n. 104.* Sed bene hinc advertunt 1. minime esse denunciandum illum, de quo habeatur suspicio ex levibus indiciiis, v. g. si audias crimen alicujus à testibus parum fide dignis. Ita *Nao. Sayr. Cordub. cum. Salm. c. 3. n. 117.* Advertunt 2. quod, ut sit obligatio ad aliquem denunciandum, requiritur, ut ille sit hæreticus proprius, et pertinax, non verò si nimirum per ignorantiam, metum, incuriam, lapsum linguæ Fidei protulerit injuriam, de qua, si secreto corrigitur, sine dubio censeatur abjuraturus. Ita *Salm. l. c. cum aliis.* Hinc inferunt *Bon. et Farinac. apud Salm. ibid. ac Potestà n. 258.* minime esse denunciandum hominem simplicem et pium, seu Concionatorem aliquam propositionem hæreticalem ex incuria proferentem; præsumitur enim non ex animo locutus esse.

Notandum III. Juxta jus commune ex *Extrao. Excommunicamus* eos, qui advertenter negligunt hæreticos denunciare, incurrere excommunicationem ferendam; etsi juxta edictum Hispaniarum, ibi incuratur excommunicatio ipso facto, et reservata. Utrum autem in aliis Regionibus hæc excommunicatio sit reservata? Affirmant *Salm. c. 4. n. 70, et Potestà n. 641.* qui affert Decretum S. C. Sed negant *Lupus apud Potestà et Bon. l. c. Vide t. 2. Dub. 6.*

DUBIUM VI.

De Testibus.

255. Quomodo debeant esse, et testificari Testes ad probandum? — 256. Qui rejiciantur? 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores. 4. Inimici. 5. Conjuncti, et Domestici. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes et viles. — 257. In quibus casibus sufficit dictum unius Testis? — 258. Quid si unus Testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera? — 259. An semper sufficiant duo testes ad probandum? — 260. Quales debent esse testes, ut plenè probent? — 261. An Laici repellantur à testificando contra Clericos? Quid è converso? — 262. An testes inepti, ut supra, faciant indicium? — 263. An Religiosi probent in causa sui Monasterii? — 264. An, et quando quis testari teneatur? — 265. An testis teneatur fateri veritatem Judici non legitime interroganti? — 266. Quando Judex legitime interroget? — 267. An Testis teneatur manifestare crimen, si Accusator unicum testem afferat? — 268. Non teneris manifestare Judici etiam legitime interroganti. I. Si scias rem ex Confessione. II. Sub secreto. III. Si tibi immineat damnum. IV. Si accepisti à parum fide dignis. V. Si rem accepisti per injuriam. VI. Si alter probabiliter non peccarit. — 269. Ad quid teneatur falsum testatus? — 270. Quando peccent testes? Dub. 1. An peccent contra justitiam, si se abscondant, ne citentur? Dub. 2. An si fugiant post citationem? Dub. 3. An si interrogati veritatem occultent? — 271. Quomodo facienda est depositio testium? (V. Not. XII, pag. 348.)

